

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 16.03.2023
Published /Yayınlanma 31.05.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(95), 1056-1059

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3637>
Research Article
ISSN: 2459-1149

 Semra TATAR ZENGİN
<https://orcid.org/0009-0001-4469-0336>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Tuğba YALÇIN
<https://orcid.org/0009-0007-8741-7421>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 İbrahim ERKAL
<https://orcid.org/0009-0006-1604-3875>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Nazmi YAKUT
<https://orcid.org/0009-0008-3238-9459>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Pınar UÇAK
<https://orcid.org/0009-0003-7318-7187>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Gurbet DÜŞÜNCELİ
<https://orcid.org/0009-0001-4197-398X>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Mahmut ECE
<https://orcid.org/0009-0005-7688-5591>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Ekrem FİDAN
<https://orcid.org/0009-0009-4812-6087>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

AKADEMİK ETİK

ACADEMIC ETHICS

ÖZET

Etik kavramı günümüzde sık sık ahlak kavramı ile karıştırılan bir kavramdır. TDK etiği “çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü” şeklinde tanımlarken, ahlak kelimesini “bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları” şeklinde tanımlamıştır. Bu iki tanımın çok yakın olduğu görülebilir ancak etik kavramı, sonuçları başka insanları etkileyebilecek eylemleri ve bu eylemlere yön veren düşüncelerle ilgilenirken; ahlak kavramı, toplum içerisindeki bir dizi kurallar kümesini ifade eder.

Anahtar Kelimeler: Etik, Akademik Etik.

ABSTRACT

The concept of ethics is a concept that is often confused with the concept of morality today. While TDK defines ethics as “the set of behaviors that parties must comply with or avoid among various professions”, the word morality is defined as “the forms of behavior and rules that people have to comply with in a society”. It can be seen that these two definitions are very close, but while the concept of ethics deals with actions that can affect other people and the thoughts that guide these actions; The concept of morality refers to a set of rules in society.

Keywords: Ethics, Academic Ethics.

1. GİRİŞ

Etik kelimesi son zamanlarda birçok alanda kullanılmaya başlandı. Sadece davranışsal olarak değil hayatımızın birçok alanında yerini aldı. Akademik alanda da etik kavramı kullanılmaktadır. Birçok yazar kendinden önce yazılan eserleri incelemekte ve bazı yazarların ifadelerini eserlerinde yer vermektedir. Bu yazarlar bu ifadeleri alırken kaynakçalarında yer vermektedir. Başka birinin yazdığı eseri hiç değiştirmeden kendi ifadesiymiş gibi kullanmak etik kurallara uymamaktadır. Bu yüzden eserler incelenirken intihal programlarında incelenmektedir. Bu makalede etik ve akademik etik kavramı incelenmiştir.

2. ETİK

Etik kavramı günümüzde sık sık ahlak kavramı ile karıştırılan bir kavramdır. TDK etiği “çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü” şeklinde tanımlarken, ahlak kelimesini “bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları” şeklinde tanımlamıştır. Bu iki tanımın çok yakın olduğu görülebilir ancak etik kavramı, sonuçları başka insanları etkileyebilecek eylemleri ve bu eylemlere yön veren düşüncelerle ilgilenirken; ahlak kavramı, toplum içerisindeki bir dizi kurallar kümesini ifade eder (Yıldırım ve Kadioğlu 2007, s.76; Akt. Uğurlu, 2020).

Gündelik yaşantımızdan dahi aşına olduğumuz etik kelimesinin bilimde kullanımının kökeni eski Yunan dilinde “ethics” kelimesinden gelmektedir. Bu kapsamda ele alındığında etik, erdem ve sorumluluğu analiz

eden, doğru/yanlış ya da iyi/kötü gibi ahlaki kavramları karşılaştıran, ahlaka uygun hareket etmenin nasıldığını cevaplayan, bir bakıma ahlakın felsefesini ortaya koymaya çalışan bir kavramdır. Türkiye Bilimler Akademisi Etik Kurulu'nun tanımına göre etik; "insanların ahlaki yaşamının temelleri üzerine akıl yordukları ve bu temellerden yola çıkarak doğru ve yanlış ayırt etmeye, doğru davranış biçimlerini bulmaya ve uygulamaya yarayabilecek kuramsal ve toplumsal araçları geliştirdikleri bir düşün alanıdır." (Aldırmaz, 2017)

Etik, insanların bir durumu analiz etmek ve yorumlamak için kullandıkları ve sonra "doğru" ya da "uygun davranış biçiminin" ne olduğuna karar verdikleri içsel ahlaki prensipler, değerler ve inançlardır (Dağlı ve Han, 2020).

Etik, Yunanca alışkanlık ve gelenek anlamında kullanılan "ethos" kelimesinden türeyerek, günümüzde çeşitli dillerde aynı kökenle kullanılmıştır (Oral ve Çoban, 2019).

Bireylerin kendileri, diğerleri ve çevreleri hakkında sahip olduğu inançlar, tutumlar ve değerler; bireyin kendisi, diğer insanlarla ve çevresiyle olan iletişimini olumlu veya olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle eğitimin diğer değerler eğitimiyle ilgili derslerin bireylere demokratik değer, tutum ve inanç geliştirme, var olan değerlerinin farkına varma ve bunların diğer insanlarla ve çevresiyle etkilişimini nasıl etkilediğinin farkına varmalarına yardımcı olma sorumluluğu vardır (Ergül, 2020).

Ahlaki basitçe bilebilme ve yapabilme peşinde olarak tasvir eden Aristoteles, ne yapmamız gerektiğini anlamaya çalışmayı ve bu çabadan yola çıkarak yapmamız ya da olmamız gereken şeyi nasıl gerçekleştireceğimizi veyahut bizi ondan ayıran yola aşağı yukarı belirleyebileceğimizi ileri sürmüştür. İnsanın kendisini bilmenin ve uygulamanın yeterli olacağı mutlak iyi ya da "kendinde iyi"nin olmadığını ileri süren filozof, iyiliğin, ruhtaki iyilik olduğunu beyan ederek, edinilmiş iyilik yapma çabamız ya da yeteneğimizi resmeden erdemleri, kitaplardan çok hayattan örnekler vasıtasıyla öğrenilen kategorisine yerleştirmiş, erdemlere dayalı bir etik oluşturmuştur (Türer, 2015).

Etik tartışmalarının temel konusu, insanın eylemlerini ahlaki bakımından değerli ve değersiz kılanın ne olduğudur. Eylemi ahlaki anlamda değerli yapan, iyiyi ortaya koyması, iyiyi tasarlamasıdır. İyi nedir? Çeşitli etik kuramları, iyiyi farklı bir biçimde tanımlamaktadır. İyi; hazdır, mutluluktur, ödevi yerine getirmektir, doğruluktur, sevgidir (Akarsu, 1965, Akt. Aydın 2013).

Son yıllarda hızla yok olmaya doğru giden değerlerimizi korumak çocuklarımıza daha yaşanabilir bir dünya bırakmak biz anne-babaların ve eğitimcilerin temel görevidir. Çocuklarımıza etik değerleri öğretmek, diğer adıyla kişilik ya da teknik terimiyle karakter eğitimi vermek, onlara matematik ve Türkçe derslerini öğretmen kadar önemlidir. Kişilik ve etik değerlerin bilinci çocuklukta oluşmaya başlar. Etik değerlerle ilgili anlayış hem ailede hem de okullarda öğretilir (Bridge, 2004).

3. AKADEMİK ETİK

Akademik etik, kurumsal etiğin ya da mesleki etiğin bir parçası olarak düşünülebilir. Akademik etik, daha çok öğrenci ve akademisyenlerin ortak kurumsal yaşamda nasıl davranmaları gerektiği ile ilgilenebilir (Davis, 1992, Akt. Aydın, 2021).

Calabrese ve Robert (2004), akademik dünyada etik ilkeleri "bir çiftliği kuşatan çitlere benzemekte ve bu çitlerden bir kısmının yıkılması halinde geri kalanların da gücünü ardı ardına kaybedeceğini; benzer biçimde etik ilkelerin ihlal edilmesinin görmezden gelinmesi durumunda da akademideki araştırma iskeletinin zayıflayacağı ve akademik dürüstlüğü kaybolacağını vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında etik, bilimin teminatıdır. Etik ilkelerin çiğnenmesi, bilimin temellerinin çiğnenmesi anlamına gelir (Aydın, 2021).

4. AKADEMİK ETİK DEĞERLER

Bilimsel çalışmalarda akademisyenlerin uyması gereken etik değerler ve bu değerlerin yaşama geçmesini sağlayan bazı etik ilkeler şunlardır (Aydın, 2021):

1- Dürüstlük: Bütün bilimsel çalışmalarda verilen sonuçların, yöntem ve süreçlerin yayınların araştırmaya katkıda bulunanların ve potansiyel çıkar çatışmalarının dürüstçe açıklanması gerekir. Veri üretiminde yanıltmadan ve verilerin yanlış yorumlanmasından kaçınılması dürüstlük için vazgeçilmezdir.

2- Nesnellik: Herhangi bir bilgi iddiasının onu öne süren insanın statüsüne bakılmaksızın değerlendirilmeye tabi tutulması yani ırk, dil, din, cinsiyet gibi ayırıcı unsurların dikkate alınması gerekir. Bu bilginin evrensel olarak kabul edilmesini sağlar.

3- Doğruluk: Araştırmanın her aşamasında doğrulukla hareket edilmelidir. Araştırma verileri ve ulaşılan sonuçların bazı kazançlar ve çeşitli güç odaklarını memnun etmek için masa başında üretilmesi veya çarpıtılması akademik eğitime ters düşer.

4- Dikkat: Kötü niyet olmaksızın akademik çalışmalarda dikkatsizlikten kaynaklanan hatalar dürüst hata olarak kabul edilir.

Ancak neden olduğu ciddi sorunlar olur ve etik ihlal olarak kabul edilir.

- Dikkatsizliğe yol açan nedenler:
- Danışmanların yeterince denetlenmemesinden
- Bilimsel yöntem ve ilkelere uyulmamasından
- Araştırma eğitiminin yetersizliğinden
- Diğer araştırmacıların çalışmaya kasıtlı olarak zarar vermesinden kaynaklanabilir.

5- Açıklık: Bilimin özelliği tekrarlanabilir ve denetlenebilirliktir. Araştırmacılar gerektiğinde veri kaynaklarını denetime açabilmeli ve tekrarlanabilirlik sağlamalıdır.

6- Gizlilik: Katılımcı ve deneklerin bilgilerinde gizlilik sağlanmalıdır. Araştırmada katılımcılardan toplanan bilgilere sadece araştırma ekibi tarafından ulaşılması bunun dışındakilerin bu bilgilere erişimlerinin engellenmesidir.

7- Meslektaşlara saygı: Sözlerin tutulması, samimiyete hareket edilmesi eylem ve söylemler arasına tutarlılık gibi unsurları içerir.

8- Öğrencilere saygı: Öğrencilerin kişiliğine, özerkliğine düşünce ve değerlerine saygı gösterilmelidir. Eğitim- öğretim araştırma ve danışmanlık gibi süreçlerde öğrencilerin yararı gözetilmelidir.

9- Entelektüel sermayeye saygı: Akademisyenler aşırma ya da başkalarının çalışmalarını kendine mal etme veya asıl kaynağa atıfta bulunmadan kendi çalışması gibi sunma biçiminde ortaya çıkan ve bilim toplumunun kabul ettiği uygulamalara aykırı davranışlar gösteremezler.

10- Özgürlük: Akademisyenler bilimsel yetkinlik için çaba göstermek, bilginin yaratılmasında, araştırılmasında ve ifade edilmesinde özgür ve açık davranma hak ve sorumluluğuna sahiptir. Bilginin toplanması, kullanılması, çoğaltılması ve yayılmasında eleştirel bir öz disiplin ve değerlendirme süreci içinde olma hak ve sorumluluğuna sahiptirler. Dürüstlüğe bağlı kalmalı, meslektaşlarının ve öğrencilerinin bilimsel çalışmalarını anlayışla yönetmeli ve değerlendirmelidir.

11- Bilimsel yeterlik (Liyakat): Bilimde sorumlu davranış, bilimsel bilginin üretilmesinde ve yayılmasında bilimsel yeterlilik gerektirir. Veri toplama, kaydetme ve analiz sürecinde uygun bilimsel yöntem ve teknikleri eksiksiz ve gereğince kullanma becerilerine sahip olmayan araştırmacılar, hem kendi çalışmalarının yanlış sonuçlanmasına yol açarlar hem de bilim toplumunu yanıltırlar.

12- Yasallık: Bilim insanları insan üzerinde yapacakları her türlü çalışma için üniversitelerin ilgili kurulundan onay almak zorundadırlar.

13- Güvenlik: Çalışırken hem kendilerinin hem de öğrencilerin ve diğer çalışanların güvenliğine özen göstermelidirler.

14- Hayvanlara özen: Hayvanlarla ilgili; hayvan yerine başka bir şey kullanma, kullanılacak hayvan sayısını azaltma ve kullanılan hayvanların acı ve ıstıraplarını en aza indirme kuralları yaygındır.

15- İnsan deneklerin korunması: Zarar ve riskler en aza indirilmeli, bilim değerleri ile bilim insanının para, güç, şöhret, prestij kazanma gibi kişisel değerleri çatışabilmektedir.

16- Çıkar çatışmasından kaçınma: Bir kişinin kişisel çıkarlarının resmi görevlerini gerektiği gibi yerine getirmesini engellemesi durumuna çıkar çatışması denir.

17- Özerklik: Bireyin kendi kararlarını kendisinin vermesi ve bağımsız olarak hareket edebilme hakkıdır.

18- Kamusalılık: Bilimin ürünleri özel kişilerin, kurumların ya da grupların değil, kamunun mülküdür ve gizlenemez.

19- Piyasa ile ilişkiler: Üniversite olanaklarının araştırmalar için yeterli olmaması durumunda başka finans kaynaklarına yönelmek ve teknoloji odaklı şirketlerle işbirliği yapılmasını gerektirmektedir. Ve

sonuçta üniversite ve piyasa ilişkileri birbirine geçmektedir. Tehlikeli olan üniversitelerin piyasanın hizmetinde bir aktör olmasıdır. Bilimsel tarafsızlık ve kamu hizmeti anlayışı kaybedilmemelidir.

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında öğretmenlerin etik ilkeler çerçevesinde yetiştirilmesi, hizmet öncesi eğitim süreçlerinde başlar. Genellikle öğretmenlere bu yükümlülüklerini benimsetmek ve sürekli hatırlatmak amacıyla “Öğretmen Antları” hazırlanmıştır. Bu antlar, öğretmenlere daha mesleğe girmeden üstlenecekleri görevle birlikte yüklendikleri etik sorumlulukları yerine getirmeleri beklenen etik ilkeleri de hatırlatır. Aşağıda örnek bir öğretmen andı yer almaktadır (Aydın, 2013):

Öğretmen Andı

"Türkiye Cumhuriyeti anayasasına, Atatürk inkılâp ve ilkelerine, anayasada ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine sadakatle bağlı kalacağıma;

Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağıma;

Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup, bunları geliştirmek için çalışacağıma;

İnsan haklarına ve anayasanın temel ilkelerine dayanan millî, demokratik, lâik bir hukuk devleti olan

Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarımı bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim."

5. SONUÇ

Bilim insanları bilimsel çalışmalar yaparken tüm etik kurallara uymalıdır. Alıntılar yaptığında kaynakçasında gösterme, başkasının kitap, makale, dergi vb. gibi çalışmalarını kendi yazmış gibi göstermemelidir. Bilimsel bir ürün ortaya koyduğunda özgün yapılar ortaya çıkarmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aldırmaz, Y. (2017). *Tüm Yönleriyle Bilim Üretiminde Etik*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Aydın.
- Aydın, İ. (2013). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2021). *Akademik Etik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bridge, B. (2004). *Etik Değerler Eğitimi*. İstanbul: Beyaz Yayınları
- Dağlı, A & Han, B (2020). Eğitim ve Okul Yöneticilerinin Veli ve Öğrencilerin Etik Sorumlulukları. [Editörler: Oral, Behçet, Çoban Ahmet, Bars, Mehmet]. *Eğitimde Ahlak ve Etik*. S. 137-166. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ergül, F. (2020). Empati . [Editörler: Ergül, Fazlı ve Yaşaroğlu, Cihat]. *Etik ve İnsani Değerler*. S. 107-133. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Oral, B. ve Çoban, A. (2019). Temel kavramlar. B, Oral, A. Çoban, M. Bars (Ed.), *Eğitimde Ahlak ve Etik içinde* (ss.1-24). Ankara: Pegem Akademi.
- Türer, C. (2015).Eğitim ve Ahlak. [Editör: Arıcan, Kazım, Orçan, Mustafa, Kala, Enes ve diğerleri]. *Eğitim ve Ahlak Şûrası* S. 95-149-166. Ankara: Eğitim Bir-sen Yayıncılık
- Uğurlu, H. (2020). Bilimsel araştırmalarda etik. *Ahi Evran Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 67-78.